

РАННІ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКІ ЗВ'ЯЗКИ FRÜHE UKRAINISCH-DEUTSCHE BEZIEHUNGEN

У Середньовіччі і у ранній Новий час на території сьогодишньої України не було єдиної держави. Існував ряд князівств, які діяли самостійно, а почасти і один проти одного, спорадично мали різні контакти з європейськими державами. Річ Посполита (Польща–Литва), Османська імперія, Молдавське князівство, Австро-Угорщина і Росія мали на них свій вплив і тимчасово приєднували собі частини їхніх територій.

Київська держава не була ізольована від католицького Заходу, а була залучена до військово-політичних, церковних, династичних, торговельних зв'язків із романо-германським світом. Співкування із представниками західного християнства почалося ще до хрещення Русі. Першим католицьким священником, який побував на Русі, став саксонець, монах з Тріра Адальберт (пізніше – єпископ Магдебурзький). На прохання княгині Ольги він відвідав Київ (961–962) для проповідування християнства. Але його місія успіху не мала. За правління київського князя Ярополка I Святославича (972–978), яке було відзначене дипломатичними контактами з германським імператором Оттоном II, діяльність німецьких місіонерів пошлася. І після прийняття християнства (988) Київська Русь підтримувала контакти із представниками католицької церкви. Князь Володимир приймав у Києві (1007) саксонця Бруно Кверфуртського, єпископа-місіонера, який відправився на вертати до християнства печенігів. Його послання імператору Генріху II (1007) – унікальне джерело з історії Київської Русі та єдине повідомлення сучасника про Володимира Великого. За Ярослава Мудрого у столиці виникла католицька громада, членами якої були і німці. Київ підтримував торговельні зв'язки з Аугсбургом, Бреслау, Регенсбургом.

1. Родина князя Святослава (зліва: дружина Ода Штаденська та їх малолітній син Ярослав). Мініатюра, 1073
Familie des Fürsten Swjatoslaw (von links: Ehefrau Oda von Stade und ihr minderjähriger Sohn Jaroslaw). Miniatur, 1073

Im Mittelalter und in der frühen Neuzeit gab es auf dem Gebiet der heutigen Ukraine keinen einheitlichen Staat. Es gab eine Reihe von Fürstentümern, die selbständig, zum Teil auch gegeneinander agierend, sporadisch verschiedene Kontakte zu europäischen Mächten hatten. Polen-Litauen, das Osmanische Reich, das Fürstentum Moldau, Österreich-Ungarn und Russland übten ihren Einfluss aus und eigneten sich temporär Teile des Territoriums an.

Der Kiewer Staat war in militärisch-politische, kirchliche, dynastische und Handelsbeziehungen mit dem Abendland eingebunden und der Austausch mit Vertretern der Christenheit des lateinischen Ritus begann schon vor der Taufe der Rus'. Als erster katholischer Geistlicher weilte in der Rus' ein Sachse, der Trierer Mönch Adalbert (später: Bischof von Magdeburg). Auf Ersuchen der Fürstin Olga kam er nach Kiew (961–962) um das römische Christentum zu verkünden. Seine Mission blieb ohne Erfolg. In die Regierungszeit des Kiewer Fürsten Jaropolk I. Swjatoslawitsch (972–978) fielen diplomatische Kontakte mit dem Kaiser des Heiligen Römischen Reiches Otto II. und eine Belebung der Tätigkeit deutscher Missionare. Die Kiewer Rus' unterhielt auch nach der Taufe (988) Kontakte mit Vertretern der römischen Kirche. Fürst Wladimir empfing in Kiew 1007 den Sachsen Brun von Querfurt, einen Missionsbischof, der zwecks Mission zu den Petschenegen ging. Brunos Bericht an Kaiser Heinrich II. ist eine einzigartige Quelle über die Geschichte der Kiewer Rus' und die einzige Überlieferung eines Zeitgenossen über Wladimir den Großen. Unter Jaroslaw dem Weisen entstand in der Hauptstadt eine römisch-christliche Gemeinde, zu deren Gliedern auch Deutsche gehörten. Kiew unterhielt Handelsbeziehungen mit Augsburg, Breslau und Regensburg.

2. Христос коронує князя Ярополка та його дружину княгиню Ірину (Кунігунда Орламюндська). Мініатюра, кінець XI ст. Національний музей археології, Чивідале, Італія
Christus krönt den Fürsten Jaropolk und Irina (Kunigunde von Orlamünde). Miniature, Ende 11. Jh. Archäologisches Nationalmuseum, Cividale, Italien

Другою дружиною великого князя київського Святослава II Ярославича (1073–1076) була Ода Штаденська, дочка саксонського графа, родичка папи Льва IX й імператора Генріха III. Шлюб відбувся за посередництва германського короля Генріха IV. Їхній син Ярослав після смерті батька виховувався у Німеччині, потім деякий час правив у Чернігові. У той же час вигнаний з Києва Ярополк Ізяславич, який шукав підтримки в боротьбі за престол у Генріха IV, одружився із Кунігундою Орламюндською ([1055]–1117), дочкою графа Веймарського.

На Волині перші баварські купці з'явилися у IX ст. Купці з ганзейських міст, які мали в XI ст. у цьому регіоні свої контори, тут і проживали. Серед захисників Луцька проти суздальців (1149) були німецькі найманці. При дворі галицько-волинських князів з XIII ст. служили німецькі військові, медики, будівельники та інші фахівці. У Лемберзі (Львові), де з цього часу селилися німецькі купці і ремісники, виникла німецька громада. За князя Данила Галицького першим міським війтом став німець Бертольд Штехер. У 1270–1290 рр. бурмістрами Володимира і Луцька також були німці. Галицько-Волинське князівство у XIII–XIV ст. спиралося на союз з Тевтонським (Німецьким) орденом, гарантуючи захист його земель від татар. Львів і Торн вели жваву торгівлю. Одним з лицарів ордена і комтуром, який підтримував стосунки з князями, був їхній родич – граф Зіґхард фон Шварцбург (1274–1330), нащадок князя Данила Галицького. У 1429 р. у Луцьку для вирішення політичних та економічних питань держав Центральної та Східної Європи зібрався конгрес європейських монархів і церковних ієрархів.

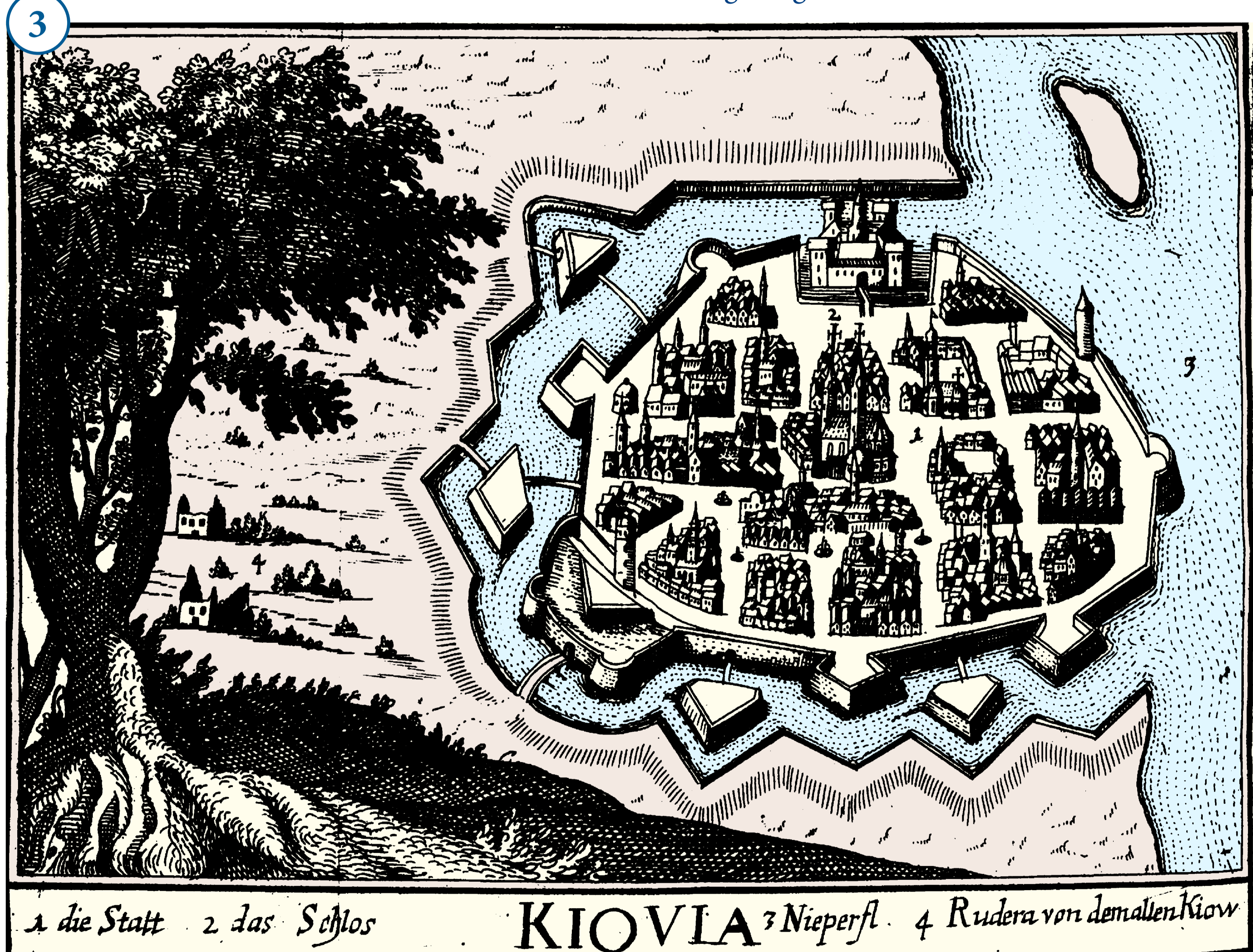
Die zweite Ehefrau des Kiewer Großfürsten Swjatoslaw II. Jaroslawitsch (1073–1076) war Oda von Stade, die Tochter eines sächsischen Grafen, eine Verwandte des Papstes Leo IX. und des Kaisers Heinrich III. Die Ehe wurde durch den deutschen König Heinrich IV. angebahnt. Ihr Sohn Jaroslaw wurde nach des Vaters Tod in Deutschland erzogen, herrschte danach einige Zeit in Tschernigow. Zur selben Zeit heiratete der aus Kiew vertriebene Jaropolk Isjaslawitsch, der sich im Ringen um den Thron um Unterstützung von Heinrich IV. bemühte, die Tochter des Grafen von Weimar, Kunigunde von Orlamünde ([1055]–1117).

In Wolhynien tauchten bayerische Kaufleute erstmals im 9. Jh. auf. Hanseatische Kaufleute hatten in dieser Region im 11. Jh. ihre Kontore und ihren Wohnsitz. Unter den Verteidigern von Luzk gegen die Suzdaler (1149) gab es auch deutsche Söldner. Am Hofe der Fürsten von Galizien-Wolhynien dienten seit dem 13. Jh. deutsche Militärs, Mediziner, Baumeister und andere Fachleute. In Lemberg siedelten zu dieser Zeit deutsche Kaufleute und Handwerker, es entstand eine deutsche Gemeinde. Unter Fürst Daniel von Galizien wurde Berthold Stecher, ein Deutscher, erster Vogt der Stadt Lemberg. 1270–1290 hatten auch Wladimir und Luzk deutsche Bürgermeister. Das Fürstentum Galizien-Wolhynien stützte sich im 13.–14. Jh. auf ein Bündnis mit dem Deutschen Ritterorden und garantierte so den Schutz seines Territoriums vor Überfällen der Tataren. Lemberg trieb lebhaften Handel mit Thorn. Einer der Ordensritter und deren Komtur, der mit den Fürsten Beziehungen pflegte, war deren Verwandter – Graf Sieghard von Schwarzburg (1274–1330), ein Nachfahre des Fürsten Daniel von Galizien. 1429 fand in Luzk ein Treffen weltlicher und geistlicher Würdenträger Europas zur Klärung politischer und wirtschaftlicher Fragen der Länder Zentral- und Osteuropas statt.

Lemberg glich einer deutschen Stadt, in der deutsche Toponyme, Bräuche und die Sprache allgegenwärtig waren. Akten wurden zum Teil in deutscher Sprache geführt. Wohlhabende Stadtbewohner kauften bei der Stadt Grundstücke. Sommerstein und Klöppner gründeten die Vorwerke Sommersteinhof und Klöppnerhof. Diese Toponyme transformierten sich in Zamarstynow und Kleparow. Zu den Deutschen, die Lemberg als ihren Wohnort wählten, gehörten der Danziger Kaufmann und spätere Dominikanermönch Martin Gruneweg (1562–1615), der Aufzeichnungen über die Ukraine hinterlassen hat, und Friedrich Getkant (1600–1666), ein Kartograph und Militäringenieur aus dem Rheinland. Die Herburts, ein polonisiertes Adelsgeschlecht deutscher Abstammung, haben über mehrere Generationen wichtige Ämter bekleidet und ihre Spur in der Geschichte der Ukraine hinterlassen.

Львів нагадував німецьке місто, де використовувалися німецькі топоніми, звичаї, мова, акти велися частково німецькою мовою. Заможні містяни купували у міста землі. Зоммерштайн і Кльоппер влаштували фільварки Зоммерштайнгоф і Кльоппергоф. Ці назви трансформувалися в Замарстинів і Клепарів. Німцями, які обрали Львів місцем проживання, були купець з Данцига, пізніше домініканський монах Мартін Груневег (1562–1615), який залишив записки про Україну, Фрідріх Гетконт (1600–1666), картограф і військовий інженер з Рейнської області. Гербути – шляхетський рід німецького походження, представники якого протягом кількох століть займали важливі посади, залишили в історії України свій слід.

3. Зображення Києва на плані в ілюстрованому географічному описі України та інших територій. Аугсбург, 1686
Darstellung von Kiew auf einem Plan in der illustrierten geografischen Beschreibung der Ukraine und anderer Territorien. Augsburg, 1686

4. Бронзовий надгробок Миколи Гербура Одновського (до 1482–1555) у Латинській катедрі Львова. П. Лабенвольф. Нюрнберг, 1551
Bronze-Grabplatte des Nikolaus Herbut-Odnowski (vor 1482–1555) in der Lateinischen Kathedrale zu Lemberg. P. Labenwolf. Nürnberg, 1551

5. У Германському національному музеї (Нюрнберг) зберігається модель для виливання цього надгробку – фарбована дерев'яна фігура роботи майстерні П. Лабенвольфа. Нюрнберг, 1550/51
Im Germanischen Nationalmuseum (Nürnberg) wird das Modell für den Abguss dieser Grabplatte, die farbig gefasste Holzfigur aus der Werkstatt von P. Labenwolf, aufbewahrt. Nürnberg, 1550/51

